

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 173-175]

© Monos 2019

Jasmin Imamović, *Ljetopis o kralju Tvrtku*

Tuzla, 2019. godine

Ciceronova formula *docere, delectare, permovere*—”podučavati, pružiti užitek, potaknuti”, potvrđuje svoju trajnu aktuelnost u knjizi “Ljetopis o kralju Tvrtku”. Poznato je koliko je težak put da se znanje prenese drugima, a da to bude na radost i svoju i onih koji uče. Ovo je primjer da roman može biti jedan neobično privlačan način da se uči istorija—roman o istoriji. Naučna saznanja o srednjovjekovnoj Bosni kod nas su sporo sazrijevala. Rezon interpretacije naučnog uz emocionalno uključivanje pisca stvara esencijalnu nit i pokretačku snagu iz koje se razvilo tako mnogo stvaralačkog optimizma.

Izlaganje događaja i njihovo dočaravanje na živ i slikovit način, uporedo sa istinoljubivim i umjetničkim prikazivanjem važnog istorijskog lika, pokazuje kako istorija ne smije izgubiti svoj književni, tj. individualni karakter. U ovom slučaju pisac nastoji da objasni psihologiju najistaknutijeg pojedinca u određenom periodu i osvijetli njegov karakter, odnosno okolnosti koje su ga stvorile. Psihologija pojedinca uz psihologiju pojedinačnih skupina ljudi: porodice, plemena, naroda itd. prodiru u složenu strukturu društvenog i duhovnog života, dajući sliku srednjovjekovne bosanske države.

Početni naglasak na tolerantnosti i kompromisu (u liku kralja Tvrtka), ali istovremeno i na neupitnom patriotizmu prožima čitavu knjigu. To se jednostavno kazuje u formi prvog lica pripovjedača, koji se transformiše u svjedoka i sudionika događaja: viteza, ljetopisca, velikog dijaka Hotjana: “*Kao ljetopisac želim izbjeći sve što mi kao čitaocu, smeta kod drugih. Neke ljetopise, naprosto, nisam mogao čitati. Radi se o čuvenom ljetopiscu, počnem čitati, uporan sam, čitam ga danima, ali ne ide, priča me ne drži, ne hvata mi dušu, ne sviđa mi se, rečenica je dobra i učena, ali ljetopis je toliko tvrd da se ne da čitati. S druge strane, ljetopisi koji mi se sviđaju, vežu me kao neka nadnaravna sila, knjigu ne mogu ispustiti iz ruku, o tom ljetopisu mislim i govorim mjesecima i sretan sam što sam ga čitao i u jednom dahu pročitao. Želja mi je bila da i moj ljetopis o banu Tvrtku, bude takav.*”

Uputstva velikog pisara Danka o važnim kriterijima i odlikama dobrog ljetopisca važe za svakoga ko želi da se uhvati pera: *“Ljetopisac mora znati kako oštricom pera iskazati što mu je u srcu. Još jednom pažljivo pročitaj sve što si do sada napisao. Dok to radiš imaj u vidu da je najbolji govor onaj koji je kratak, uzvišen, sadržajan i koji uz sve to nije dosadan.”*

Poštujući ove univerzalne smjernice, unutrašnji ritam knjige, Imamović je uspio dramski strasno i živahno, kroz ovo svoje štivo predstaviti čudi, spontana osjećanja, promjene sreće, slike prirode. Možda je to i uzrok nadmoći ove knjige nad mnogim knjigama usko istorijskog ili književnog žanra. Polazeći od istorijskih izvora i naučnih studija koji u analizama i kritikama posežu za diskursom dokumentarnosti, potreba i formalnosti, Imamović traži protektivnu distancu koju forma romana osigurava. Izlaz nije pronašao samo u dekonstruisanju istorije, već i u “ekstenziji” saznanja kroz zanimljiv doživljaj pisanja.

Roman baca svjetlost i na šire teorijske probleme koji se postavljaju kada se jedan skup literarno-istorijskih svjedočenja nađe u readaptaciji onog trajnog ili vječnog u izrazu duha Bosne. *“Papa Urban V dalje u pismu zahtijeva od ugarskog kralja da mene opomene i da mi na bilo koji način zaprijeti. Opet spominju dva bana u jednoj Bosni, kao da ne znaju da u jednoj korici dva mača ne mogu stajati, reče ban Tvrtko.”* Zahvaljujući rafiniranom, tek nagoviještenom poetskom izrazu, otkrivamo i vidljive i nevidljive slojeve prošlosti. Na tok, dubinu i vitalnost romana pisac utiče svojim aktivnim sudjelovanjem kroz lik Hotjana u istoriji srednjovjekovne Bosne, kao što danas utiče učesćem u javnom, intelektualnom, multidisciplinarnom, istoriografskom, političkom angažmanu u Bosni i Hercegovini. Autor je odškrinuo vrata savremenim interpretacijama, a možda i kapiju za druge radove.

Njegovo nadahnuće služi mu kao polazište, oslonac i vrijedan materijal u novim književno-estetskim stremljenjima. Na taj način su razne nepoznate, zaboravljene ili naprosto potisnute veličine u istoriji oživljene da bi pružile uporište i ohrabrile istraživanja na području bosanskog srednjovjekovlja.

Tajna jedne deskripcije, koja potpuno zaokuplja pažnju čitaoca, bez obzira na složenost tematike, leži u energiji jezika i snazi autorskog izraza. Racionalna misao, empirijska istraživanja i potpuna otvorenost da se sve to ispriča na jednostavan, pristupačan način pisanja, temeljna je karakteristika ovoga romana. Poruka Tvrtkova: *“budimo dobri, jer dobri mogu sve”* izlazi iz duše, te iz vlastite želje odzvanja ka vrhuncu civilizacije, prosvijećenosti i humanizma. Prema dubini zahvata i organizaciji, ova knjiga je i kulturološka historija, gledana kroz kritičku vizuru njenih likova oživljenih barem na tri plana: intimno-ljubavnom, porodičnom i istorijskom. Talijanski plemić Frančesko, bježeći u Bosnu da bi našao svoju ljudsku slobodu, govori istinu srednjovjekovne Bosne ali prenosi i poruku kružnog toka istorije: *“Bosnu sam doživio kao nadu i slobodu. Ovo je jedini prostor u kojem mogu slobodno živjeti, raditi, govoriti, pisati i disati. Bosna je jedina Zemlja u Evropi u kojoj je zabranjeno ropstvo. Ovdje je nestalo moje nesanice i straha... Bogatstvo evropskih država počiva na zarobljavanju i preprodaji slobodnih ljudi, na uništenju ljudske slobode.”*

Korijene bosanskog liberalnog duha i poimanja slobode, autor otkriva kroz bogato živo naslijeđe formi i oblika mišljenja dobrih ljudi zemlje Bosne: *“Tad ban Tvrtko reče—želim da svima budu jasni svi razlozi moje samilosti prema zarobljenima. Sami sebe nazivamo u nekim krajevima, dobrim Bošnjacima, a u drugim krajevima dobrim Bošnjanima. Drugi nas smatraju hereticima. Želim da nas i drugi dožive, kao dobre ljude zemlje Bosne. Osim toga, protiv njih se nismo borili zato što ih mrzimo, nego zato što volimo Bosnu.”*

U pomjeranju težišta “radnje” sa lika kralja Tvrtka i prirode njegove ličnosti, osnovna priča preobražava se u prikaz kulturne i šire duhovne klime srednjovjekovlja. Uzbudljiv zaplet romana, koncepcija likova i argumentovan iskaz konstruišu jedinstven sadržaj i majstorski koloplet fikcije i istine. Tako autor elegantno ostvaruje svoju moralnu namjeru svjedočenja o važnom periodu bosanske istorije. Metodično i jasno vodi nas kroz bogatstvo radnje, različite oblasti, pojave i termine. Namjera i živa svijest o vlastitom opredjeljenju opisuju doba i ličnosti možda znatno naglašenije nego kompleksno i često konfuzno retrospektivno iskustvo “vjetrova iz svih pravaca”!

Književna fikcija u ovom slučaju toliko je snažna tako da prijeti da ponese tok radnje izvan zadanog istorijskog konteksta. Autor s tim, ipak, uspješno izlazi nakraj i majstorski proniče u drevno značenje imena Bosne i bosančice kao pisma kojim piše Hotjan, podučava čitaoca o važnosti Tvrtkove povelje Dubrovniku, o gradnji Grada Novi, bosanskoj mornarici, gradilištu brodova, luci Kotoru itd. Široke su mogućnosti za eksploataciju u proučavanju brojnih informacija koje je moguće aktualizirati, a još šire su nezavršive,

svevremene poruke poput one koju prenose riječi bana Tvrtka na prvom stanku sve zemlje Bosne: “Kralj Lajoš I veliki i papa Inocent VI koji su se složili u fanatizmu, ništa ne znaju o nama, o snazi naše ljubavi prema svim ljudima i prema slobodi, ništa oni ne znaju o našoj snazi i našem oružju. Oduvijek sam znao da će sigurno doći, zaslijepljeni mržnjom i željom da nas pobiju, porobe i popale. Odbijanjem naroda i pobjedom riješit ćemo probleme za nekoliko budućih generacija. Do tog vremena će se, vjerujem, pojaviti neki papa koji će razumjeti našu dobrotu i slobodu.”

U jedinstvenoj auri ove knjige uhvaćeni su naši prošli i naši neprolazni trenuci, uvezani u čvrst sistem čuvanja istorije od zaborava. Za silu pozitivne energije koja izbija iz ovog štiva, počevši od poglavlja “Samo se straha treba bojati”, “Dobri mogu neprijatelja pretvoriti u prijatelja”, “Zajednički neprijatelj je pametnima ujedinitelj”, do poglavlja “Ostvarih san koji odavno nosim u sebi”, treba odati priznanje Jasminu Imamoviću kao piscu kojeg je vrijedilo komentarisati, a nadam se i ubuduće na njegovo pisanje računati i kreativno reagovati.

Doc.dr. Benjamina Londrc